

WEHNER TIBOR

EGY NAGY KISVÁROSI KISGALÉRIA HÁROM ÉVTIZEDE

Az 1945-öt követő évtizedekben a kettészakított – az első világháború lezárását követően a nagy múltú múzeumától és kulturális intézményeitől is megfosztott – Komárom városában, a Duna jobb partján két-három évente rendeztek egy-egy képzőművészeti kiállítást: 1948-ban az országos 48-as bizottság komáromi csoportjának bemutatóját, 1954-ben a Komáromi Képzőművész Kör első kiállítását, és 1957-ben ugyancsak a város képzőművészeinek (Angyal Kálmán, Kecskés László, Nagy Antal, Nagy Márton, Spachy Rezső, Szalay Vince) tárlatát. Nem túlságosan sűrű program. A hatvanas években a város Csokonai Vitéz Mihály Művelődési Központja, illetve elődintézménye, a Művelődési Ház kiállításai már kissé gyorsabb ütemben követték egymást, de a folyamatos és koncepciózus kiállítási tevékenységre a hetvenes évek második feléig kellett várni: 1977-ben a művelődési intézmény nagyereméneki falai között rendezett bemutatókat az erre a célra emelt, különálló épületben megnyitott Komáromi Kisgaléria kiállításai váltották fel. A Csokonai Művelődési Központ intézményének szerves részeként, de mégis karakteresen önálló programmal működő kisgaléria megnyitása szorosan összekapcsolódott a magyarországi szocialista művelődéspolitikai törekvéseivel, illetve az azok mellett kibontakozott, azokra reflektáló öntörvényű kulturális - művészeti kezdeményezésekkel. A hatvanas-hetvenes évtizedfordulótól – a művelődési házak, a klubkönyvtárak felépítésével párhuzamosan – Magyarországon ugrásszerűen megnőtt a kiállítások száma: ez a közművelődésnek minősített rendezvény-típus viszonylag nagyobb anyagi ráfordítások nélkül realizálható, s a kiállítás egy, két, három vagy négyhetes nyitva tartása alatt, hosszabb ideig kiaknázható volt a rendszer és a korszak széleskörű demokratizmusra alapozott (gondoljunk a szocialista brigádok számára előírt kulturális-művészeti vállalkozások teljesítésének kötelezettségére) művelődéspolitikája számára. Mindemellett a kiállításoknak ott-hont adó, újonnan létrehozott, a múzeumok nehézkesebb tevékenységével szemben a művészeti jelenségekre rugalmasabban és gyorsabban reagáló kisgalériákban – amelyek bizonyos fokig (a műkereskedelmi tevékenység teljes mellőzésével) a nyugati világban virágzó galéria-rendszer hiányát is hivatottak voltak kiváltani – bontakoztak ki a hivatalos művészetpolitika tarthatatlan elveit elvető progresszív művészeti megnyilvánulások. „Az utóbbi tíz évben – a művelődési intézmények viszonylag mostoha körülményei ellenére is – közel ötven kisgaléria jött létre, kialakultak – ha fogatékosságoktól nem is mentesen – azok a csomópontok, amelyek a művészet bemutatásához még kellő környezetet képesek teremteni. A kisgalériák alapvető feladata, hogy az eredeti művek közvetlen átadásával, értékek közvetítésével művészetet értő és szerető közönséget neveljenek. Az országos kiállítási hálózatnak azért fontos láncszemei, mert még elfogadható feltételek mellett segítik programjaikkal a közönség tájékoztatását és részt vállalnak az emberek vizuális - esztétikai nevelésében.” – írta meglehetősen diplomatikusan erről az „intézménytípusról” 1977-ben Bánszky Pál művészettörténész. A természetesen megfelelő ellenőrzés alatt tartott kiállítóteremek – amelyeknek minden kiállítását az illetékes tanácsok által felügyelt, illetve a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, vagy a Népművelési Intézet által összehívott szakmai bizottságok zsűriztek és engedélyeztek (illetve nem engedélyeztek) – sorában olyan, még napjainkban is önállóan, vagy egy-egy intézmény

szerves részeként működő, és sajnos ma már nem létező galéria kezdte meg működését, mint a budapesti Józsefvárosi Kiállítóterem és Ferencvárosi Pincetárlat, a Bercsényi Klub, a Hajdúszoboszlói és a Hatvani Galéria, a debreceni Egyetemi Galéria, a pécsi Ifjúsági Ház Galéria, a Zalaszentgróti és a Dombóvári Galéria. Ehhez a Népművelési Intézet Kisgaléria-vezetők Munkaközössége által összefogott intézményrendszerhez kapcsolódtak a Komárom megyei, már korábban is működött, de ekkortájt megerősödött, vagy ezekben az években megalapított, folyamatos kiállítási tevékenységet kifejtő kiállítóteremek: a Dorogi Galéria, a Dömösi Galéria, az esztergomi Petőfi Sándor Művelődési Központ Kisgalériája és a Komáromi Kisgaléria. (Melléjük más feltételek között működtek és fejtették ki intenzív kiállítási tevékenységüket a megyei múzeumok – a tatai Kuny Domokos Múzeum és az esztergomi Balassa Bálint Múzeum, valamint a Vármúzeum –, és a komplex feladatkörököt ellátó művelődési intézmények: mint a tatai Megyei és Városi Művelődési Központ, a tatabányai Népház, és az oroszlányi Városi Művelődési Központ kiállítótermei. A tatabányai, szép emlékű Kernstok Terem a Puskin Művelődési Központ kiállítóhelyeként, ugyancsak a hetvenes évek végén, 1979-ben kezdte meg működését.) A kisgalériák – nélkülözve a múzeumok kissé arisztokratikus kiállítási szemléletét és a nagyobb intézmények ünnepélyes voltát – a bensőséges atmoszférájú, kamara-jellegű bemutatók ideális színterei voltak: egy-egy viszonylag könnyen prezentálható és befogadható önálló kollekciónak, vagy tematikus gyűjtemény felvonultatásának szakmai fórumaiként funkcionáltak.

Frank János művészettörténész, a kiállításrendezés elméleti szempontjainak és gyakorlati módszereinek kidolgozója, számos emlékeztető kiállítás rendezője írta le a *Tárlatok, szertartások* című kötetében: „A hatvanas években már a nagyvárosokba és a budapesti peremvárosokba vittünk tárlatokat. Amikor egyszer panaszkodtunk a tárlalás mostoha lehetőségeire, ígéretet kaptunk, rövidesen felépítik az ennyiedik kerület Művelődési Központjának kiállítótermét, ott már dolgozhatunk kedvünkre. Fölépült. Bevezettek a színházterem karzati bejáratjához, aztán az előcsarnokba, meg a ruhatár mellé. Tessek, akaszthatjuk a képeinket.” Komáromban – amely települést a nagy művelődésiház-építési hullám valamiképpen elkerült – szerencsésebb volt a helyzet: az önálló bejáratú, elnyúló téglalap alaprajzú, teljesen zárt, fehér, megbontatlan falakkal övezett, kellemes benyomást keltő, jól megvilágított, harmonikus tér – amelynek felszerelését és megjelenését az évek folyamán mind elegánsabbá és tökéletesebbé formálták – kitűnő kiállítási körülményeket, és csakis kiállítási körülményeket teremtett: e teremben nem volt más rendezvény, a tárlatokat sohasem kellett időlegesen korlátozni, bezárni vagy átrendezni. De természetesen egy galéria, egy kiállítási intézmény nemcsak a körülmények, az optimális bemutatóteremtés azzá, ami, hanem elsősorban a programja, az arculata, s ezáltal a térség kulturális-művészeti életében játszott szerepe és jelentősége révén. A Komáromi Kisgaléria három évtizedes tevékenysége során mindenkor igényesen megrendezett, magas színvonalú kollekciónak, széleskörű, a művészeti ágazatokon túl a vizuális kultúra szerteágazó területeire is kitekintő,

izgalmas kérdésselvetésekkel integrált kiállítási együtteseket tárt közönsége elé. Közönsége elé, amely természetesen elsősorban a város lakosaiból verbuválódott, de amely a város, illetve az ország határain túlról – a település földrajzi elhelyezkedéséből és történelmi múltjából eredően Rév-Komáromból és a (cseh)szlovákiai magyarok-lakta területekről is – mindenkor vonzott érdeklődőket. A rendszeresen megrendezett, évente kezdetben nyolc-tizenegy, majd a kilencvenes évektől öthét kiállítás megnyitójára mindenkor a tárlat anyagáról, a kiállító művész munkásságáról széleskörűen tájékoztató meghívók, illetve leporellók invitálták a látogatókat s néhány esetben igényes katalógus megjelentetésére is lehetőség adódott.

A három évtized alatt megrendezett több mint kétszáz kiállítást nehéz rendszerteremtő szándékok érvényesítésével áttekinteni és csoportosítani. Az azonban megállapítható, hogy az elsődleges cél a jelenkori, a kortárs magyar képző- és iparművészet alkotóinak és alkotásainak bemutatása volt: egyéni és csoportos kiállítások váltogatták egymást. A bemutatkozó művészek – elsősorban a hagyományos műformák alkotói; hangsúlyosan festők, grafikusok, szobrászok és fotósok – sorában természetesen nyilvánosságot kaptak a komáromi születésű, vagy a városhoz, a térséghez (és Rév-Komáromhoz, a trianoni döntéssel Magyarországtól elcsatolt területekhez) szorosabb vagy lazább szálakkal kötődő, egykor itt élt vagy napjainkban is itt dolgozó alkotók, de mellettük megjelentek a Komárom, illetve a Komárom-Esztergom megyében munkásságukat kiteljesítő művészek, és teret kaptak a kortárs magyar művészet kiemelkedő jelentőségű életművet építő vagy rejtett, felfedezésre váró értékeket teremtő alkotóinak műegyüttese is. Az „élő” magyar művészet bemutatása mellett a Komáromi Kisgaléria fóruma volt egy-egy emlékkiállításnak, és esetenként néhány külföldi művész fellépésének is. Különösen fontosak voltak az alkalmazott művészeti területek képviselőinek bemutatkozásai: a plakáttervezők, a karikatúristák, az illusztrátorok, a tipográfusok tárlatai. Amiként a hagyományos ágazatok és művészeti területek reprezentatív kiállításainak megrendezésére, lehetőség nyílt a tematikus történeti és a helytörténeti visszapillantásokra, és a határterületek, a környezetkultúra, a kultúrantropológia egy-egy szegmensének kiállításokkal való vizsgálatára is: Komárom kisgalériája – folytatva a Hatvani Galéria által teremtett tradíciót – kiállítást szentelt a madárijesztők, a falvédők, a poszterek, a falfirkák, a haláljelek, a tetoválások és a játékok jelenségvilágának. A program kialakítását mindenkor a magas művészi színvonal és a progresszív szemlélet jelenvalósága vezérelte, tanúsítva, hogy egy vidéki városban is létrejöhet és fennmaradhat a kvalitással és korszerű szemlélettel éltetett művészeti törekvések fóruma. Nehéz kiemelni a harminc év krónikájából egy-egy tárlatot, de azért mégiscsak emlékezzünk meg arról, hogy művészettörténeti jelentőségű kiállítással mutatkozott be a Duna menti kisvárosban a magányos grafikusművész, Réber László, hogy jelentős festészeti kollekció idézte meg a város szülőtte, Ráfael Győző Viktor emlékét, hogy bemutatkoztak a XX. század utolsó harmadának legjelentősebb grafikusai: Csohány Kálmán, Gyulai Líviusz, Baranyay András, Orosz István, Somogyi Győző és Szemethy Imre, hogy emlékezetes kollekciót vonultatott fel – más és más művészeti eszményeket képviselve – Wahorn András, Szabados Árpád, Kárpáti Tamás és M. Novák András festőművész, és ugyanígy

Váró Márton, Lóránt Zsuzsa, Lipcsey György és Márkus Péter szobrászművész. Betiltottak itt a hivatalok még a nyolcvanas években Hejtes Szomlyazók-tárlatot, aztán a nyolcvanas-kilencvenes évtizedforduló után természetesen már nem foglalkoztak azzal, hogy a Szinyei Merse Pál Társaság, a Magyar Szobrász Társaság vagy a Szlovákiai Magyar Képzőművészek Társasága milyen anyaggal jelentkezett. És hosszan sorolhatnánk az emlékezetes fotó-kollekciókat is – Korniss Péterét, Balla Andrást, Sipeki Gyulát, Szamódy Zsoltét –, a kerámia-, a textil- és az üvegművészeti együtteseket – a komáromi származású Szemereki Teréz, Kumpost Éva, Kecskés Ágnes, Nagyné Nyikus Anna és Vida Zsuzsa műveit –, vagy feleleveníthetnénk a számos művészeti területet átfogó, a Komárom város művészetében oly meghatározó jelentőségű Kecskés-család bemutatójának alkotásait.

A három évtizedes, szakmai sikerekben és emlékezetes művészeti pillanatokban oly gazdag tevékenység háttérében – a kedvező körülmények szerencsés összejátásán túl – egy jó vezetésű művelődési intézményt, illetve egy, a program megvalósítását támogató városvezetést is feltételeznünk kell. A legfontosabb azonban az átgondolt, koncepciózus programalkotás, az évtizedeken át töretlenül és szívósan végzett munka, s a rendkívül magas fokú szakmai igényesség és problémaérzékenység volt. Mindezek a szakmai kritériumok a galéria megalapítója s vezetője, Ölveczky Gábor grafikusművész egyéniségében, illetve személyiségében összpontosultak. Ölveczky Gábor dolgozta ki és állította össze az éves kiállítási programokat – amelyek az évtizedek során a vizualitás, a vizuális művészetek kivételes gazdagságú tárházát nyitották meg a Komáromi Kisgaléria látogatói előtt –, ő rendezte meg a kiállításokat, ő szervezte a közönséget, a tárlatokhoz kapcsolódó rendezvényeket, és grafikusművészként megtervezte és kivitelezte, gondozta a galéria kiadványait is. Grafikusai, alkalmazott grafikusai munkássága mellett tehát egy galéria-vezetői oeuvre-öt is teremtett, amely az országosan ismert és elismert, rangos kiállítóhelyként számon tartott Komáromi Kisgaléria-jelenségben testesül meg.

1997-ben, a 20-éves Komáromi Kisgalériát köszöntő *Új Művészet*-dolgozatot az alábbi gondolatokkal vezettük be: „Egy galéria huszadik születésnapján, a legjelentősebb mozzanatként az értékelhető, hogy a galéria működik. 1997-ben, amikor a kultúra és a művészet támogatása Magyarországon valószínűleg a reneszánsz évszázada óta mért legalacsonyabb szintre szállt, s amikor a kulturális és művészeti kérdések leginkább a háttérbe szorultak, és amikor Magyarországon semmi sem fontos, csak az, ami a korrumpálhatóság és manipulálhatóság – finoman fogalmazva a gazdaság – köreiben belül van, tehát ilyen közegben, ily lehangoló csapda-környezetben egy működő galéria – kiállításaiival, profiljával, magas színvonalával, eseményeivel és közönségével – a csodák kategóriájába utalandó jelenség.” Nos, e sorok feljegyzése után tíz esztendővel azt regisztrálhatjuk, hogy a helyzet még súlyosabb, a körülmények még rosszabbak, de valami titokzatos erővel áthatottan és heroikus feladatvállalással hajtottan a Komáromi Kisgaléria még ma is él, napjainkban is dolgozik: a kemény munkával megalapozott tradíció szellemében rendezi a kiállításokat és fogadja a látogatókat. Vagyis megállapítható: egy galéria harmincadik születésnapján a legjelentősebb mozzanatként az értékelhető, hogy a galéria működik. Reméljük, az évek múlásával, a fennállási évfordulóra való változó hivatkozással néhányszor még megismételhetjük ezt a mondatot.